

Bild 1. Råshults gårdsbyggnader, sedda från gårdssidan (sydost). Fot. av förf.

ETT BESÖK VID RÅSHULT.

Av

C. A. M. LINDMAN.

DEN LILLA OANSENLIGA GÅRDEN RÅSHULT I södra Småland — Stenbrohults socken av Kronobergs län — är en av vårt lands ryktbaraste punkter, ty där stod Blomsterkonungens vagga, där föddes Linné den 23 maj 1707.

Råshult var då komministerbostället i socknen. Två år därefter blev Linnés fader kyrkoherde i Stenbrohult och flyttade till prästgården, som ligger vid kyrkan. Linnés vackra minnen och målande skildringar från fosterbygd och barndomshem, hans »ljuva natale», avse därför mindre Råshult, än trakten närmast omkring kyrkan vid Möckelns strand. Avståndet mellan de båda ställena är dock något mindre än 1 $\frac{1}{2}$ km., men de äro åtskilda av en sammanhängande björk- och barrskogshage (synlig på bild 8).

Kyrkoherde Linnæus fick emellertid även innehava komministersbefattningen ända till 1720. Men det var vid kyrkoherdebostället, som hans ryktbara trädgård befann sig, »en av de vackraste i länet, uppfylld med utvalda trån och de raraste blommor», och densamme, om vilken sonen Carl skrivit: »Denne trädgård har inflammerat min håg med en outsläglich kärlek till örter.»

Till Råshult kommer man lättast från Diö station på södra stambanan, belägen ungefär mitt emellan Liatorp och Älmhult.

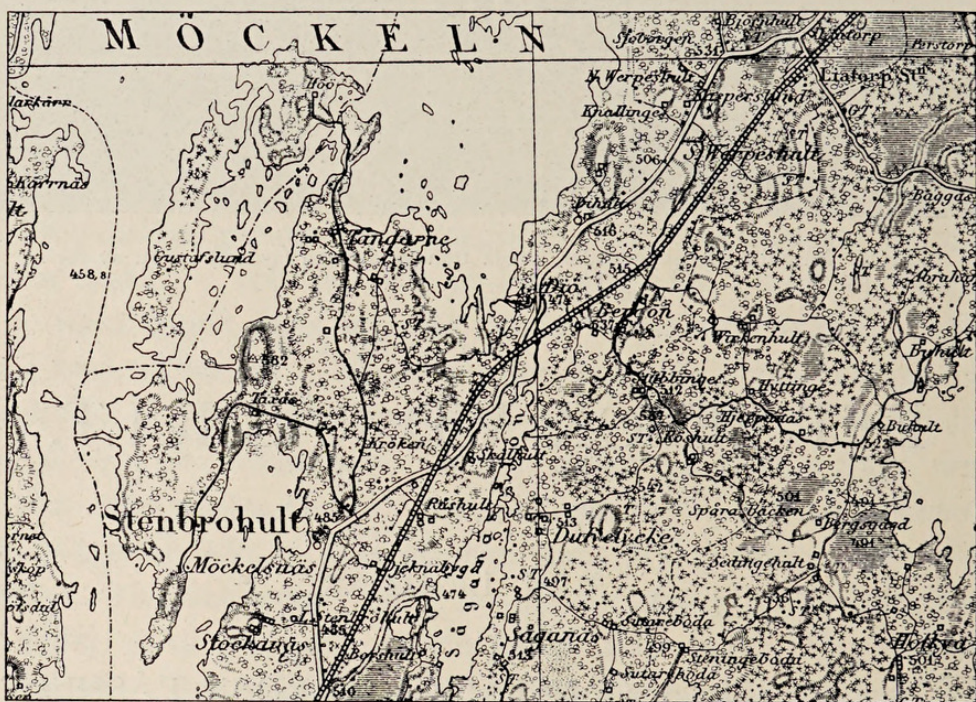

Bild 2. Råshultstrakten efter Topografiska kårens karta 1869 (bladet Huseby).

Från stationen går man först åt öster och är strax inne på landsvägen, som man följer mot sydväst, än på östra, än på västra sidan av järnvägen. Efter 3 km:s promenad genom en tämligen ödslig och föga kuperad, men leende trakt tager man av mot sydost på en smalare körväg, och då man gått över järnvägen, är man framme vid målet. På en ås längs banans östra sida utbreda sig idylliskt Råshults anspråkslösa hus inom ramen av en leende natur, blomsterrika kullar och fagra lundängar. Omedvetet öka vi stegen, kinderna purpras, ögonen glänsa, hjärtat klappar fortare. Blott några steg ännu och vi stå på en plats, helig för

alla svenska sinnen, vi skåda den härliga dager, mot vilken den nyfödde Carl Linnæus första gången slog upp sina ögon vid majmorgonens första gryning, vi trampa den mark där han, yr av sällhet, tog sina första steg ut i sin nya värld av träd, örter och blommor, med färger, dofter och fågelsång.

Det gamla boningshuset, där Linné föddes, är längesedan ombyggt, »kojan, varifrån en berömd man kunde utgå» (Linnés uttryck). Råshult är ej heller numera prästboställe, ty Älmhult är nu församlingens annex med bostad för komministern.

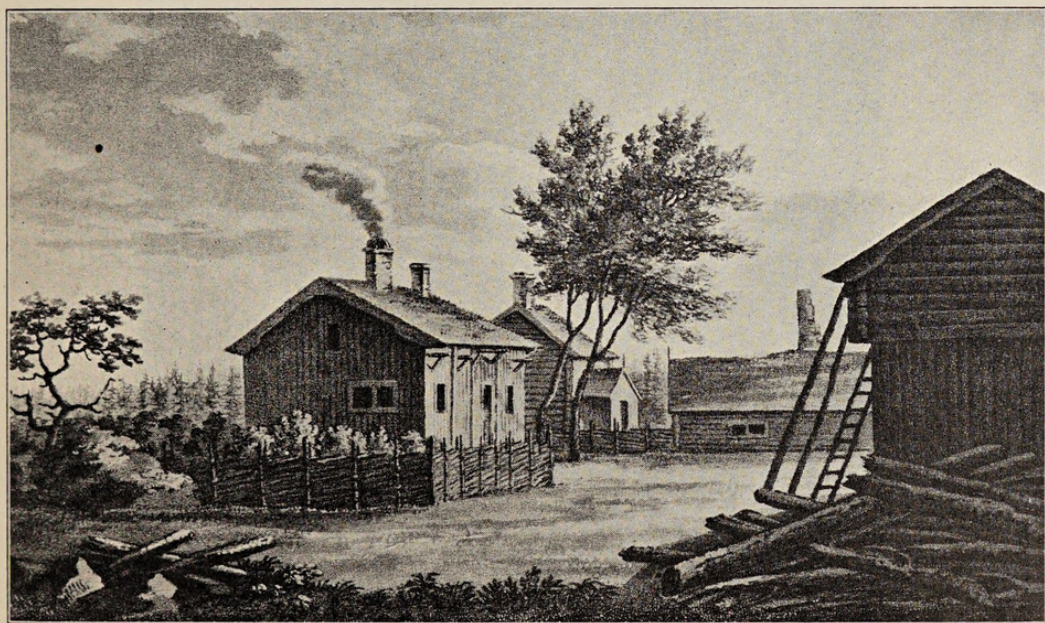

Bild 3. Råshult under 1700-talet, antagligen sett från söder. Kopia (förminskad) efter en plansch i A. Afzelius' Linnés egenhändiga anteckningar om sig själv, gravyr enligt en teckning av löjtnant A. C. Wetterling.

Som nyss nämndes, ligger Råshult på en ås, som sluttar ned mot den lilla bäcksänka, i vilken järnvägen stryker förbi. Uppe på själva kanten av krönet ligger det nuvarande boningshuset, men med framsidan vänd från sluttningen och således mot öster, bild 1 och 7. Det gamla Råshult på Linnés tid finnes avbildat i gravyr i A. Afzelius' »Linnés egenhändiga anteckningar om sig själv», 1823, efter en teckning av löjtnanten vid Vendes artilleri A. C. Wetterling; se bild 3. Antagligen är gården på denna gamla tavla sedd från söder, och sluttningen ned mot järn-

vägen bör således ligga till vänster på bilden. Wetterlings vy synes kal och ödslig i jämförelse med gårdens nuvarande utseende och romantiska läge.

Den bifogade kartan, bild 2, ger en föreställning om naturens rika omväxling i Stenbrohult, den stora sjön Möckeln med

Bild 4. Parti av en lundäng vid Råshult, strax söder om gården.
Trädet är en skogslind; i förgrunden ett bestånd
av *Cirsium heterophyllum*. Fot. av förf.

sina vikar, uddar och öar, de många småsjöarna, de små bergkullarna, delvis med branta väggar, och omväxlingen av barrskog och lövskog. Som bekant finnas i Linnés skrifter hänryckta skildringar av hemsocknens fågring och omväxlande landskapsbilder. Själva Råshult är en av de många lövskogsoaserna bland barr-

skogshagarna och mossarna. Strax norr om gården ligger en liten höjd, krönt av en ekbacke. Söder om gården sänker sig så småningom den ås, som gården vilar på. Man kommer omedelbart till en vacker slätteräng, rik på den blomsterpräktiga flora, som smyckar ängarna i Småland, där »konstgjorda ängar» eller

Bild 5. Åldrig lindgrupp strax söder om Råshult, ungefär 20 m. hög. Fot. av förf.

»fleråriga vallar» ännu så gott som saknas. Här och där övergår den i lundäng, bild 4, och en av dennas vackraste och resligaste örter är brudborsten, *Cirsium heterophyllum*, utmärkt av sina äggstora, purpurroda blomkorgar. Bland lundängens träd äro särskilt lindgrupperna talrika och storslagna. Många lindar äro åldriga lindruiner ett namn som vi kunna tillägga de säregna

och bisarra former, som mycket gamla exemplar av den vanliga skogslinden, *Tilia cordata*, pläga antaga: den låga huvudstammen blir ofantligt tjock, oformligt vidgad här och där, delvis liksom sprängd eller brusten och på många kuriösa sätt utbredd över block och bergväggar. Många av dessa åldriga träd vid Råshult måste hava stått där vid Linnés födelse, och man erinrar sig livligt, att hans fader hade tagit sig namnet Linnæus från en stor och ryktbar lind eller »linn», som i livstiden växte på gränsen mellan Stenbrohults och Vittaryds socknar. Även den var en »lindruin»; den bestod på sin höga ålderdom (i slutet av 1778, Linnés dödsår) av tre stora avdelningar, som ej skulle få lång tid att leva, ty enligt folktron murknade och föll den ena delen efter den andra, allt efter som de tre släkterna Lindelius, Tiliander och Linné utslocknade (av dessa hade åtminstone Tiliander även tagit sitt namn efter »stenbrohults-linna»). En av de högsta och ståtligaste, lummigaste och tätaste lindgrupperna invid det nuvarande Råshult ses på bild 5. Den består av 8 starka stammar och är ungefär 20 m. hög. — En annan sevärdhet är en stor, skuggrik lund av ett nästan oblandat avenboksbestånd. Träden där äro ända till 3 dm. i diameter och interiören lika mörk som i en tät bokskog, se bild 6. — Även stora, vackra ekar finnas, delvis fristående på yppiga konvaljefält. Ännu längre mot söder utbreder sig en vidsträckt fuktäng, under slåttertiden prydd av en bland smålandsflorans grannaste blommor, de orange-gula slättergubbarna, *Arnica montana* (i andra svenska landskap vanligen kallad hästibla). En sådan fuktig småländsk skogsäng är vanligen tillika en »tuväng», d. v. s. med stora tuvor av odon, krypvide, småbjörk och al. Den är alltid frisk och sval mot kvällarna och aromatiskt doftande. Dess vällukt kommer av småbjörkarna (»luktbjörk») och odonriset. Linné hade ej så orätt, då han på äldre dagar skrev om ängarna i sitt kära Stenbrohult, att de »likna mer de härligaste lundar och blomsterrikaste trädgårdar, än det de själva äro».

Vi återvända nu till gårdsbyggnaderna, som närmast göra intryck av en ganska täck liten bondgård. Som redan antytts, är det gamla boställshuset från Linnés tid ej längre i behåll, men

först på de senaste åren har man fått visshet härom, en upplysning, som förf. erhållit av f. d. överläkaren vid Växjö hospital, d:r E. Lindell. Denne har själv anställt efterforskningar över den forna Linné-byggnadens öden. Ännu 1866 läste man emellertid i Aftonbladet för den 14 juni (med anledning av Råshults-monu-

Bild 6. Parti av en avenbokslund strax söder om Råshult (markbetäckningen är konvaljer). Fot. av förf.

mentets invigning) en utsaga av själve komministern på stället, pastor Borg, att bostället »bevisligen» stått på sin plats sedan mer än 160 år och således borde vara Linnés födelsehus och tidigaste barndomshem.

Det sydligaste och största av de båda små boningshusen, bild 7 (uppenbarligen på samma plats som den största byggningen

på Wetterlings gravyr, bild 3), är en låg, röd stuga med vita knutar, till formen föga lik en vanlig »smålandsståva» av gamla sorten, men ej illa motsvarande de enkla, men nätt stiliserade miniatyrhus, som under 1800-talet tjänade många av Smålands fattiga komministrar till bostad. Traditionens torvtak är utbytt mot ett spåntak. Stugans inre och yttre utseende finnes i korthet beskrivet i Aftonbladet för 1866 (den strax ovan anförda artikeln, 14 juni) och refereras av Th. M. Fries i hans »Bidrag till en lefnadsteckning öfver Carl von Linné», I, Akademisk inbjud-

Bild 7. Det större boningshuset på Råshult, beläget på samma plats, där Linnés födelsehus förut legat; sett från sydost (jfr bild 1). Fot. av förf.

ningsskrift 1893, sid. 12, ännu under den förmodan, att stugan skulle kunna vara densamma, vari Linné föddes: »Den nu kvarstående stugan innehåller ett större och två smärre rum på nedre botten, alla mycket låga, samt ett litet kyffe till gafvelrum en half trappa upp; dessutom ett kök. Det rum, hvari Linné anses hafva blifvit född, är helt litet med ett fönster, vettande åt platsen, där det 1866 uppresta monumentet står...» Fries tillägger med rätta, att om den nuvarande stugan skulle vara uppförd i stället för en äldre som nedrivits, så var den gamla säkerligen ej bättre än den nya, utan snarare tvärtom.

Framsidan vetter åt sydost, och det är morgonsolen, som lyser rätt in i rummen, ty endast åt detta håll har man fri utsikt. Förstukvisten beskuggas dock av några höga lönnar (de högsta träden på bild 1) och stora fågelbärsträd; norr om dessa (åt höger på bilden) stå en åldrig rönna och frodiga äppleträd.

Bakom boningshuset ligger den lilla »parken», där monumentet över den odödlige naturforskaren står upprest; såsom man av det föregående lätt inser, ligger den på västslutningen mellan

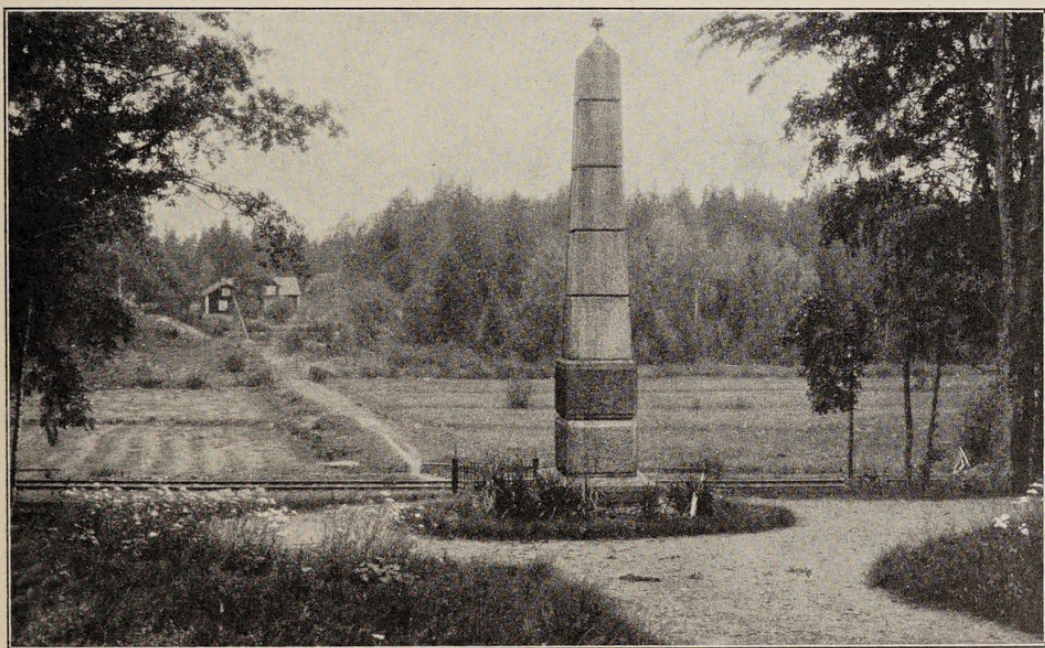

Bild 8. Linné-lunden och monumentet vid Råshult; vy mot väster, sedd från lundens högsta del. Strax nedom obeliskens ses järnvägen; i bakgrunden skogsvägen till Stenbrohults kyrka. Fot. av förf.

gårdsbyggnaderna och järnvägen, bild 8 och 10. Som plats för monumentet har den ett mycket lämpligt läge, men för en »parkanläggning» är läget föga lämpligt till följd av markens lutning och den torra jordmånen, vartill vi skola återkomma.

Redan i slutet av 1700-talet fanns nordost om Råshult ett litet Linné-monument, nämligen en flera alnar hög, fyrkantig ekstolpe. Under 1800-talets första decennier företog sig den ivrige Linné-beundraren komminister P. M. Långh att inrätta en »Linnégrotta», bestående av ett antal lövträd i krets och vid ingången ett par trätavlor med granna målningar av Långh själv samt där

inne några stora, flata stenar med åtskilliga inskriptioner. Det är ej uteslutet, att denna »grotta» återfinnes i den stora lindgrupp, som förut omtalats, bild 5, emedan den är kringbyggd med en stenterrass och vissa planeringsarbeten. Långh uppreste även i stället för den nyssnämnda ekstammen ett röse av stenar, »likt en kakelugn», med en stentavla på toppen, som företedde inskrifter och sirater med en stjärna upptill. Dessa inskriptioner på vers och prosa, delvis på latin, finnas återgivna i den förut citerade

Bild 9. Råshult med Linné-lunden och monumentet 1866 (monumentets invigningsår), förminskad kopia efter en plansch i »Nordiska tavlor», h. 9—10, 1866.

Aftonblads-artikeln den 14 juni 1866. Säkerligen är det samma gamla stentavla, som ännu i dag ligger i ett hörn av »parken», illa medfaren och svårläslig. Den är av kalksten med inläggning av gråvit marmor (en sol eller stjärna och ett par figurer) och vore väl förtjänt att förvaras inomhus.

Frågan om en värdigare minnesvård vid Råshult kom på tal inom Kronobergs läns hushållningssällskap 1861. Genom kring-sända listor insamlades 5,000 rdr; parkarealen, $\frac{1}{2}$ tunnland mark, inköptes, ordnades av överplantören vid Statens järnvägar auditör

Frey Hellman och kringbyggdes med en bred mur av släthuggna granitblock samt två vackra järngrindar, den ena uppe vid gården, den andra nere vid järnvägen, och ett monument beställdes, föreställande en obelisk efter ritning av kammarherre Angerstein på Gåvetorp. Denna obelisk är delad i sju avdelningar och prydes på toppen av en stjärna. Bildhuggaren K. G. Qvarnström fick utföra den porträttmedaljong, som i förgylld brons sitter mitt på obeliskens. Nedanför medaljongen läses den enkla inskriptionen: Carl von Linné, född i Råshult den 23 maj 1707. Se bild 9.

Denna minnesvård invigdes den 12 juni 1866 i närvaro av 2,000 personer. Ett festtal hölls därvid av professor J. G. Agardh från Lund.

Den generation, som utförde denna fosterländska bedrift, förtjänar nationens tack. Den besjälades av den riktiga tanken, att ett minnesmärke över Linné inom Smålands landamären borde resas på hans födelseort. För oss, hans beundrare och lärjungar inom sena släktled, är det en lycka att vallfärda till orter, där den förevigade levat och verkat, och att där få hylla detta stolta fosterländska minne, denna ädla och rika forskarlevnad; det är därför också en sann och ren tjusning att se det ringa hemmet i den avlägsna svenska bygden, ärofullt smyckat av hyllningsgården åt en av landets största söner, den stjärnprydda minnespelaren. Livligt och älskligt framträda i denna minneslund hågkomster av den oförgätlige Linnés person och verk, och samma lundar, som susade kring hans vagga, samma blommor som där skimrade, samma fågelstämmor som då klingade, säga alltjämt till svenska hjärtan, att Han är vår.

De som en gång utsågo den plats, där minnesmärket över Blomsterkonungens födelse skulle resas, gjorde ett lyckligt val, för så vitt de avsågo att välja den del av Råshult, som Flora själv med sitt hov på det skönaste utsirat, för att tala med uttryck, som Linné själv plägade använda. Det finns en uppgift, att planer på en minnespark eller något dylikt redan 1841 framkommit inom länets hushållningssällskap. Den park eller lund, som nu står där förverkligad, bär i sitt sköte den svenska florans förnämsta härligheter, ty den är en äkta, ursprunglig lövträdslund av

ekbacksnatur, sammansatt av smärta, högstammiga träd av ek, bok, ask, lönn, lind, björk och något gran samt exponerad mot väster och följaktligen, som varje naturälskare vet, bestämd till ett hem för sångfåglarna och våra käraste vildblommor, sipporna, gullvivan, konvaljen, violerna, gökmaten — för att blott nämna vårfloran.

Men dess värre är ej allt detta i Linné-lunden vid Råshult i ett sådant skick, som naturen bestämt och Linné-minnet har rätt att fordra. Av en liten polemik i Nya Växjö Bladet, n:r

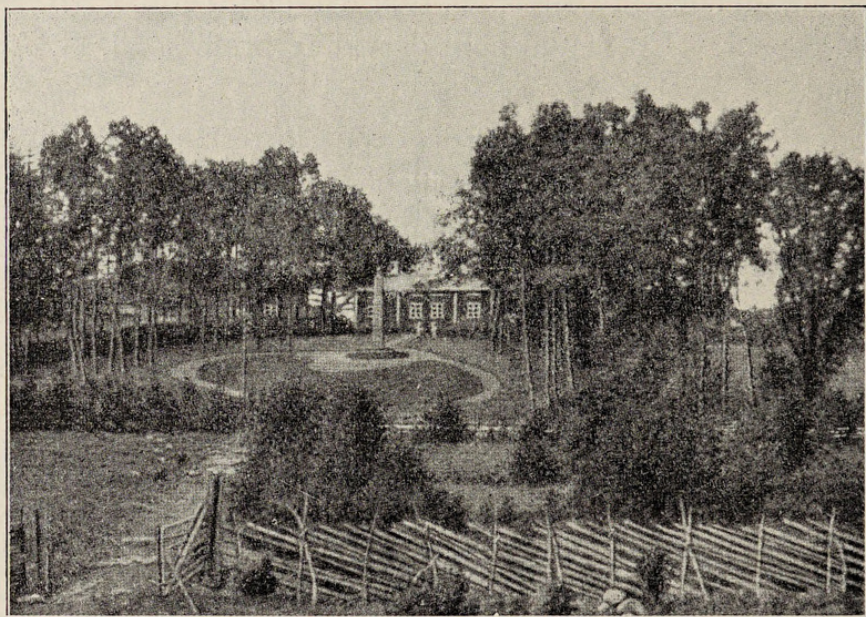

Bild 10. Råshult, sett från skogen väster om järnvägen. Fot. av förf.

165, 167 och 170, oktober 1914, framgår vad som fattas. Länets hövding hade 1913 besökt Råshult och iakttagit, att Linné-parken vanvårdades, emedan obeliskens för mycket doldes av träd och en del vanprydande träd ej blivit borttagna. Hushållningssällskapet anslog därför 400 kr. till parkens förskönande under 1914. Det första försöket medförde en oväntad effekt, nej låtom oss hellre säga: den väntade effekten, en god illustration till omöjligheten att »försköna» en så härlig naturprodukt som en svensk ekbacke, och ett exempel på hur det går, då en »park» med »gräsplaner» och »blomsterrabatter» skall anläggas i en lund med dess fagra, för varje ovarsamt ingrepp ömtåliga markflora. Sedan grässvålen

upprivits och omstjälpts, stod marken i vår Linné-lund sandig och kal; den torra sommaren 1914 gjorde vad den kunde, och sedan matjord pålagts, gick det som man kunde vänta: man fick fram ett mellanting mellan ett orensat trädgårdsland med sina mållor och andra ogräs, och en mager trädesåker med sin kamomill, sin timotej, styvmorsblommor och gräs, som ej höra vildmarken till; allt för många träd fälldes, den ömtåliga marken fick ej längre sin sekelgamla skugga, eftersom allt för stor areal blev kalhuggen, se bild 10, och ingen undervegetation eller snärväxtlighet fanns kvar, just den nivå av ekfloran, som ger en dylik lokal ett så säreget behag och de häckande småfåglarna så mycken tillflykt — måbär, try, olvon, hagtorn, slån, nypon, björnbär, alla dessa mästerverk av naturens konstnärshand. Den avsedda försköningen var alltså missriktad, den blev en förödelse, som endast genom grundlig omläggning av hela metoden så småningom skall kunna gottgöras. Den ursprungliga lunden trivdes på denna varma västersluttning under trädens lövvalv, men de olyckliga »prydnadsväxter», som nu emot naturens och rimlighetens lagar inplanterats, — rosor(!), små ädelgranar(!!), en lång linje tujor(!!!), dessa främlingar i både estetiskt och fysiologiskt avseende kunna ej uthärda här eller spela någon annan roll än att vanpryda och skräpa. Vi få tills vidare hoppas, att sedan »rabatterna» slopats, ädelgranar och tujor förjagats från den plats, där de så skärande disharmoniera, marken torvlagts med grässvål från Råshults vidsträckta blomsterängar och konvaljefält, samt minneslunden avstängts för den dagliga trafiken, skall tiden läka även dessa sår, och ekbacksfloran, lämnad åt sin egen förnyelsekraft, få i all sin skönhet bilda den naturliga och oefterhärmliga ramen kring Linnémonumentet.

* * *

Junikvällen var skön och lugn, aftonskyarna lätta och rosiga, små skurar av duggregn svalkade luften. Med dröjande steg lämnade vi den minnesrika platsen och voro snart åter på väg till Diö. Vidsträckta hagar och lövskogskullar utbredde sig mot öster, glittrande och ångande av de små skurarna och, då solen

bröt fram, praktfullt färgade av regnbågar. Då livades plötsligt stillheten av gökens rop i fjärran, först svagt, sedan stegrat, och snart som en brusande sång, obeskrivlig i sin hänryckning och sitt välljud. Det var ej gökens välkända, mekaniska galande, ej den melodiska men entoniga upprepningen av samma ters, — den fågelsång, som nu med undersköna toner tillropade oss ett farväl från Råshult och dess minnen, var en av de så att säga överjordiska naturuppenbarelsen, som någon enda gång låta sig ses eller höras; det var en sjungande själ, sällsynt uttrycksfull, sällsynt skön och klangfull till sitt instrument, men framför allt utrustad med en till människans hjärta trängande sångarkonst ur djupet av ett lidelsefullt och överlyckligt naturliv; det var sång med själen, ej blott med stämman, därom vittnade de hos en galande gök så oväntade nyanserna, de fina kadenserna och detta passionerade crescendo, som vitt kring den härliga trakten energiskt framjublade — vad? Sin lycka? Eller vår? Är måhända den galande göken i Stenbrohults avlägsna, drömmande nejder en eldigare, en sjäfullare sångar-ras än i andra svenska trakter? Sjöng han så även i gångna tider, då den yngling växte upp, som från det ringa hemmet i Råshult skulle nå ärans höjder och, viss om sin kallelse, skriva vetenskapens lagar? Var det väl därför, som Linné i anteckningarna om sina levnadsöden omtalar sin födelsedag med dessa ord av djup naturkänsla: »just i wackraste våren, då giöken utropat sommaren . . .»?

Lindman, C. A. M. 1920. "Ett besök vid Råshult." *Svenska
Linne*

sa

..

llskapets

a

o

rsskrift = Yearbook of the Swedish Linnaeus Society 3, 103–116.

View This Item Online: <https://www.biodiversitylibrary.org/item/246291>

Permalink: <https://www.biodiversitylibrary.org/partpdf/260862>

Holding Institution

Harvard University Botany Libraries

Sponsored by

BHL-SIL-FEDLINK

Copyright & Reuse

Copyright Status: Public domain. The BHL considers that this work is no longer under copyright protection.

This document was created from content at the **Biodiversity Heritage Library**, the world's largest open access digital library for biodiversity literature and archives. Visit BHL at <https://www.biodiversitylibrary.org>.

This file was generated 19 May 2024 at 05:26 UTC